Kupiškio atsinaujinimas: strateginės krypties kūrimas

Kupiškio rajono atsinaujinimui skirtos rekomendacijos

Autorės Goda Damaševičiūtė ir Viktorija Semėnaitė

2026 m. rugsėjis

Kurk Lietuvai

KUPIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖ

Turinys

Kupiškio rajono ekonominė vizija 3
1. STRATEGINĖ AŠIS: Kupiškio marių daugiafunkcis įveiklinimas ir vandens ekonomika 3
1. Rekreacijos ir turizmo plėtra (Sezoniškumo mažinimas ir identiteto kūrimas) 3
2. Atsinaujinanti energetika, elektrinio mobilumo sprendimai 4
3. Bioekonomika ir tvari žuvininkystė 5
4. Ekologinės adaptacijos sprendimai 6
5. Daugiafunkcio marių naudojimo modelio kūrimas 6
2. STRATEGINĖ AŠIS: Kultūrinio paveldo komercializavimas ir tarpsektorinė sinergija 6
1. Kurti integruotus patyriminius maršrutus ir paslaugų paketus 7
2. Stiprinti vietos prekės ženklą ir marketingą 7
3. Plėtoti infrastruktūrą ir bendradarbiavimą 7
3. STRATEGINĖ AŠIS: Žmogiškasis kapitalas, „Protų sugrąžinimas“ ir tikslinė rinkodara 8
1. Kupiškio alumnų tinklo įveiklinimas (ambasadorystės aktyvinimas) 8
2. „Workation Kupiškis“ infrastruktūros ir paslaugų paketų sukūrimas 8
3. „Vieno langelio“ (angl. Soft Landing) paslauga naujakuriams ir grįžtantiems 9
4. Rinkodaros kampanija „Pasimatuok Kupiškį“ su žinomais veidais 9
4. STRATEGINĖ AŠIS: Bioekonomika, žiedinė ekonomika ir industrinė simbiozė 10
1. Subačiaus eko-pramoninio ir logistinio potencialo įveiklinimas 10
2. Aukštos pridėtinės vertės bioekonomika žemės ūkyje (Skapiškis ir Alizava) 10
3. Integracija į Panevėžio regiono vertės grandines (Smart Specialization) 10
4. Trumposios maisto grandinės viešajame sektoriuje 11
Įgyvendinimo ir stebėsenos planas 12
Projekto metu vykdyti susitikimai 13
Šaltiniai 14

Kupiškio rajono ekonominė vizija

„Kurk Lietuvai“ projekto „Kupiškio atsinaujinimas – strateginės krypties kūrimas“ kontekste siekiant identifikuoti Kupiškio rajono potencialą skirtingose srityse, buvo atliktas išsamus tyrimas, kurios metu analizuoti Savivaldybės strateginiai dokumentai, rajono ekonominiai, demografiniai, švietimo rodikliai, infrastruktūra, verslo sandara ir kitos sritys. Atliekant tyrimą taip pat organizuoti pokalbiai su Lietuvos ūkininkų sąjungos Kupiškio skyriaus atstovais ir Kupiškio ūkininkais, Kupiškio rajono bendruomenėmis, Savivaldybės ir kultūros įstaigų atstovais, vykdyta vietos verslų apklausa, surengtos bendrakūros dirbtuvės, dalyvauta kitų organizatorių projektuose, kuriuose buvo ieškoma idėjų Kupiškiui. Apibendrinus tyrimo rezultatus, išgrynintos keturios strateginės kryptys, pagal kurias teiktos rekomendacijos Kupiškio rajono atsinaujinimui.

1. STRATEGINĖ AŠIS: Kupiškio marių daugiafunkcis įveiklinimas ir vandens ekonomika

Problema: Kupiškio marios – vienas svarbiausių rajono gamtinių išteklių ir turizmo traukos objektų, tačiau jų potencialas nėra iki galo išnaudojamas. Trūksta integruoto požiūrio, kuris leistų vienu metu stiprinti rekreacinį ir turizmo potencialą, skatinti vietos verslą, gerinti vandens ekosistemos būklę ir ieškoti naujų tvarios energetikos panaudojimo galimybių. Esama turizmo infrastruktūra ir paslaugų pasiūla taip pat riboja galimybes lankytojus pritraukti ilgesniam laikui.

Tikslas: Paversti Kupiškio marias **daugiafunkciu vandens telkiniu**, kuriame darniai derinamos rekreacinė, turizmo, ekonominė, ekologinė ir energetinė funkcijos, didinant marių kuriamą ekonominę ir socialinę vertę bei skatinant jų naudojimą ištisus metus.

Rekomenduojami veiksmai:

1. Rekreacijos ir turizmo plėtra (Sezoniškumo mažinimas ir identiteto kūrimas)

- **Renginių kalendoriaus plėtimas, rekreacijos ne vasaros metu aktyvinimas:** Kupiškio marios jau turi puikią renginių bazę – čia rengiamos buriavimo regatos, triatlono, vandens motociklų, poledinės žūklės varžybos, tačiau didžioji dalis veiklų vyksta vasarą. Siūloma pereiti nuo vasaros sezono dominavimo prie ištisus metus veikiančių turizmo produktų. Žiemą marių teritorijoje greta poledinės žūklės siūloma vystyti ir kitų veiklų paketą: ledo jachtų (vėjarogių) sportą, įrengti viešas čiuožyklas ant marių ledo su mobiliomis kavinėmis, rengti žiemos žygius pėsčiomis ir slidėmis.
  Taip pat skatintina plėsti veiklų pasiūlą pavasarį bei rudenį: šiais metų laikais prie marių rengti teminius renginius (pvz., Paukščių sugrįžtuvių šventę pavasarį arba Derliaus šventę rudenį), įvairių sporto šakų treniruočių stovyklas ir pažintinius žygius.
- **Gamtinių ir kultūrinių veiklų pasiūlos plėtimas:** siekiant didinti Kupiškio marių patrauklumą ir veiklų pasiūlą, Alkevos rezervuaro (Portugalija) pavyzdžiu prie marių siūloma skatinti astronominį turizmą, tam paskirtoje marių pakrantės zonoje įrengiant žvaigždžių stebėjimui skirtą aikštelę su specialiu apšvietimu ir kita reikiama įranga.

Šiltuoju sezonu siūlytina rengti kultūros renginius ant vandens: koncertus ant vandens (Latvijos „Ežero garsų" (*Ezera Skanas*) arba „Laive" (*Laivā*) festivalių pavyzdžiu), kino filmų peržiūras (bendradarbiaujant su Lietuvoje vykstančiais kino festivaliais), šokio ar teatro pasirodymus. Sudaryti sąlygas šiuos renginius stebėti tiek iš vandes (laivų, valčių), tiek iš sausumos (pvz., Uošvės liežuvio salos).

- **Apgyvendinimo proveržis:** siekiant ilginti turistų viešnages ir mažinti sezoniškumą, prie Kupiškio marių reikalingas ištisus metus veikiantis traukos centras, todėl siūloma siekti čia įkurti SPA centrą. Šiuo tikslu Savivaldybė galėtų parengti investicinį pasiūlymą, apimantį infrastruktūros parengimą ir galimas investicines paskatas, taip sudarydama palankesnes sąlygas privačioms investicijoms. Taip pat siūloma skatinti įvairių apgyvendinimo paslaugų plėtrą, pasitelkiant viešojo ir privataus sektorių partnerystę (VPSP) ir pritraukiant investuotojus, kurie kurtų patrauklias apgyvendinimo vietas, pavyzdžiui, prabangaus stovyklavimo (angl. *glamping*) erdves marių pakrantėse.
- **Marių tapatybės kūrimas:** siekiant Kupiškio marias paversti atpažįstamu, unikalų charakterį turinčiu objektu, siūloma nuosekliai kurti marių identitetą ir pasakojimą. Juos siūloma grįsti jau egzistuojančiais vietos pasakojimais, legendomis ir sąsajomis su Kupiškėnų vestuvių tradicija (Žento slėptuvės, Uošvės liežuvio salos), prireikus pasakojimus šiuolaikiškai interpretuoti. Marių identitetą patartina kurti į procesą įtraukiant vietos bendruomenę, kultūros, turizmo ir verslo atstovus, o vėliau jį nuosekliai integruoti į marių komunikaciją, renginius ir naujų turizmo patirčių kūrimą.
- **Vieningas prekės ženklas ir rinkodara:** išgryninus marių identitetą, siūloma sukurti marių prekės ženklą ir informacinę platformą, kur vienoje vietoje būtų pateikiama visa informacija apie mariose ir aplink jas vykdomas veiklas.
- **Marių istorijos aktualizavimas:** Kupiškio muziejuje siūloma parengti marių istorijos ekspoziciją, įamžinant jų atsiradimo, užlietų sodybų istoriją.
- **Aktyvaus ir lėtojo turizmo derinimas prie marių:** Kupiškio marias siūlytina vystyti diferencijuojant jų teritorijas pagal poilsio pobūdį – Aukštupėnų teritorijoje toliau koncentruojant aktyvų turizmą ir renginius, o kitose marių dalyse formuojant lėtojo turizmo (*Slow tourism*) zonas. Jose prioritetą siūloma teikti gamtos pažinimui, sveikatingumui, poilsiui prie vandens ir apgyvendinimui gamtoje. Taip būtų kuriamas skirtingas patirtis lankytojams siūlantis marių turizmo modelis ir sudaromos sąlygos ilginti turistų viešnagių trukmę.

2. Atsinaujinanti energetika, elektrinio mobilumo sprendimai

- **Atsinaujinančios energetikos sprendimai marioms – plūduriuojanti saulės elektrinė (*Floating photovoltaics*, FPV):** mažiau aktyviai naudojamoje Kupiškio marių akvatorijos dalyje siūloma įgyvendinti nedidelės apimties plūduriuojančios saulės elektrinės (FPV) pilotinį projektą. Pirmuoju etapu siūlytina siekti įvertinti šios technologijos techninį, ekonominį ir ekologinį tinkamumą Kupiškio marioms bei jos potencialą aprūpinti energija marių rekreacinę infrastruktūrą – apšvietimą, elektrinių laivų įkrovimo stoteles ir kitus objektus.
  Pilotą įgyvendinus sėkmingai, tai sudarytų prielaidas plėsti FPV sprendimo naudojimą ir kurti integruotą vietos energijos gamybos bei vartojimo sistemą. Tuo pat metu Kupiškio marios

galėtų tapti viena pirmųjų vietų Lietuvoje, kur ši technologija būtų ne tik išbandoma, bet ir pristatoma viešai bei naudojama edukacijai apie atsinaujinančią energetiką.
Projekto įgyvendinimas turėtų būti grindžiamas išsamiais poveikio aplinkai, techninio ir ekonominio atsiperkamumo vertinimais bei konsultacijomis su vietos bendruomene.

- **Elektrinio mobilumo ekosistema:** siekiant mažinti transporto keliamą oro taršą bei skatinti tvaresnį judėjimą aplink Kupiškio marias, siūloma nuosekliai plėtoti elektrinio mobilumo infrastruktūrą – įrengti elektromobilių, elektrinių dviračių ir elektrinių turistinių laivų bei katerių įkrovimo stoteles pagrindinėse marių lankymo ir rekreacijos vietose. Šios infrastruktūros energijos poreikį siūloma integruoti į vietos atsinaujinančios energetikos sistemą, pirmiausia vertinant galimybę ją aprūpinti FPV pagaminta elektra, o jos neįgyvendinus – tiekti elektros energiją iš kitų atsinaujinančių šaltinių, pavyzdžiui, Kupiškio rajone vystomų saulės ir vėjo elektrinių. Taip būtų formuojama vientisa atsinaujinančios energijos ir elektrinio mobilumo ekosistema, susiejanti energetikos, rekreacijos ir aplinkosaugos tikslus.
- **Saulės energetikos ir ekologinių sprendimų integracija:** įgyvendinus plūduriuojančios saulės elektrinės (FPV) pilotinį projektą, siūloma vertinti galimybes kartu diegti biologinę įvairovę skatinančius sprendimus – pvz., po saulės moduliais įrengti dirbtines vandens organizmų buveines, tokias kaip „Biohuts“, ir stebėti jų poveikį vandens ekosistemai. Toks integruotas požiūris sudarytų sąlygas ne tik įvertinti FPV poveikį aplinkai, bet ir Lietuvos sąlygomis išbandyti, kaip energetikos infrastruktūrą galima derinti su ekologinėmis funkcijomis. Sėkmingai pritaikius šiuos sprendimus, Kupiškio marios galėtų tapti inovatyvių energetikos ir apslinkosaugos sprendimų demonstracine vieta.

3. Bioekonomika ir tvari žuvininkystė

- **Kupiškio marių rekreacinės žuvininkystės krypties išgryninimas:** Kupiškio marios jau turi tvirtą rekreacinės žvejybos pagrindą – čia vyksta žvejybos renginiai, teikiamos žvejybos su gidu ir valčių nuomos paslaugos, taikomos žuvų išteklių atkūrimo ir valdymo priemonės. Siūloma išsamiai įvertinti, kokį vaidmenį rekreacinė žvejyba galėtų atlikti bendrame Kupiškio marių vystymo modelyje. Remiantis duomenimis apie žuvų išteklius, buveines ir žvejybą bei Peipaus (Estija) ir Balatono (Vengrija) ežerų patirtimi, rekomenduojama nustatyti prioritetines žvejybos formas, jų infrastruktūros ir buveinių poreikius bei tolesnes vystymo kryptis. Žvejybos ekonominė nauda galėtų būti didinama ne tik didinant sklaidą ir pritraukiant daugiau žvejų, bet ir kuriant daugiau ir įvairesnių su žvejyba susijusių paslaugų bei užtikrinant, kad augantis naudojimas neviršytų marių žuvų išteklių galimybių.
- **Kupiškio marių gyvosios ekonomikos tyrimų ir pilotinių projektų platforma:** bendradarbiaujant su Lietuvos universitetais, tyrimų institucijomis ir verslu, Kupiškio marias siūloma išnaudoti praktinių bioekonomikos ir vandens ekosistemų sprendimų bandymams. Čia galėtų būti išbandomi sprendimai, kuriuos būtų galima pritaikyti ne tik Kupiškio, bet ir kitų Lietuvos vandens telkinių sąlygomis – pavyzdžiui, vandens kokybės gerinimo, maistinių medžiagų sulaikymo, natūralių žuvų buveinių ir nerštaviečių atkūrimo, žiedinės ekonomikos ar mažo poveikio vandens infrastruktūros sprendimai. Tai sudarytų galimybę į problemų sprendimo procesą įtraukti mokslininkus, studentus ir verslą, o pasiteisinusius sprendimus vėliau pritaikyti platesniu mastu.

4. Ekologinės adaptacijos sprendimai

Siūloma ieškoti tvarių būdų ekologiniams Kupiškio marių iššūkiams (tokiems kaip eutrofikacija ir krantų erozija) spręsti.

- **Pakrančių buferinių zonų kūrimas:** siekiant mažinti maistingųjų medžiagų patekimą į Kupiškio marias ir apsaugoti krantus nuo erozijos, siūloma formuoti ar atkurti pakrančių juostas iš natūralios augalijos, ypač ten, kur paviršinis nuotėkis ir erozija yra intensyvesni. Šios priemonės veiktų kaip natūralus filtras, sulaikytų fosforą, azotą ir nešmenis bei kurtų biologinei įvairovei palankias buveines.
- **Dirbtinių šlapynių įrengimas prie intakų:** prie pagrindinių Kupiškio marių intakų, kur nustatomas didesnis maistingųjų medžiagų patekimo potencialas, siūloma įrengti nedideles dirbtines šlapynes. Jos veiktų kaip natūralūs vandens filtrai, sulaikantys dalį į marias patenkančio fosforo ir azoto. Siekiant didžiausio poveikio, šlapynes rekomenduotina formuoti taršiausiuose intakuose.
- **Plūduriuojančių ekologinių salų pilotas:** remiantis Latvijoje ir Estijoje išbandytais „Biofloat“ tipo sprendiniais, siūloma Kupiškio mariose išbandyti plūduriuojančių augalinių salų kompleksą, skirtą biologinei įvairovei didinti ir jų poveikiui vandens kokybei įvertinti. Pilotiniame projekto etape būtų siūloma išbandyti skirtingo tipo ir konstrukcijų salas, stebint jų poveikį maistingųjų medžiagų koncentracijoms vandenyje, vandens kokybei, biologinei įvairovei ir kraštovaizdžiui. Jei rezultatai būtų teigiami, tokį sprendimą siūlytina plėsti ir integruoti į bendrą marių ekologinio atkūrimo sistemą, apie jį vesti edukacijas.

5. Daugiafunkcio marių naudojimo modelio kūrimas

- **Kupiškio marių daugiafunkcio naudojimo zonų išgryninimas.** Remiantis jau taikomais teritorijų planavimo principais, siūloma parengti detalesnę Kupiškio marių naudojimo schemą, kurioje būtų išskirtos skirtingoms veikloms tinkamiausios teritorijos ir jų tarpusavio ryšiai. Joje būtų numatytos aktyvios rekreacijos, ramaus poilsio ir lėtojo turizmo, rekreacinės žvejybos, ekologinio atkūrimo, energetikos ir bioekonomikos pilotinių sprendimų teritorijos bei turizmo ir paslaugų branduoliai. Toks žemėlapis sudarytų sąlygas lengviau priimti sprendimus, kur telkti naują infrastruktūrą ir paslaugas, kur prioritetą teikti gamtinėms veikloms, o kur galima ieškoti skirtingų funkcijų dermės.

2. STRATEGINĖ AŠIS: Kultūrinio paveldo komercializavimas ir tarpsektorinė sinergija

Problema: Kupiškio rajonas turi patrauklių kultūros paveldo, gamtos, vietos produkcijos ir turizmo išteklių, kurių potencialą būtų galima geriau išnaudoti siejant juos tarpusavyje. Dvarai, vienuolynai, Kupiškio marios, vietos ūkiai ir kultūrinės tradicijos gali tapti vientisų, autentiškų ir didesnę pridėtinę vertę kuriančių lankytojų patirčių pagrindu.

Tikslas: stiprinti skirtingų sektorių bendradarbiavimą ir kurti integruotus turizmo produktus, kartu didinant jų žinomumą, tarpusavio ryšius ir pasiekiamumą.

Rekomenduojami veiksmai:

1. Kurti integruotus patyriminius maršrutus ir paslaugų paketus

- **Adomynės dvaro ir vynuogių augintojų sinergija:** stiprinti jau esamą Adomynės dvaro edukacinę ir kulinarinę pasiūlą, susiejant ją su kitais rajono produktais ir turizmo paslaugomis. Viena iš siūlytinų naujų krypčių galėtų būti vynuogininkystės ir dvaro kultūros integracija – sujungiant vynuogyno lankymą ir degustaciją su Adomynės dvaro kulinarinio paveldo bei dvariškos kultūros patirtimis, į jas įtraukiant pasakojimus apie vyno gamybą, vyno kultūrą Lietuvos dvaruose.
- **Gyvenimo Palėvenės vienuolyne patirtis:** apjungti Palėvenės vienuolyne jau veikiančias edukacijas į vientisą „Vienos dienos vienuolyne“ patirtį, kuri suteiktų galimybę susipažinti su vienuolių buitimi, kulinarija, raštija ir ūkine veikla. Siekiant plėsti skirtingų rajono sektorių bendradarbiavimą, šią patirtį, be kita ko, būtų galima papildyti vietos bitininkų edukacijomis (pvz., vaško žvakių gamyba, pažintimi su bitininkystės tradicijomis), taip kuriant bendrą istorinio paveldo ir vietos tradicijų turizmo produktą.
  Kai (jei) vienuolynas bus pritaikytas apgyvendinimui, ten siūlytina rengti ilgesnės trukmės asketiško gyvenimo patirčių, tylos savaitgalius ar stovyklas.
- **Teminių kultūros paveldo maršrutų plėtra:** siūloma kurti teminius maršrutus, kurie apjungtų Kupiškio krašto istorinių asmenybių gimtąsias, gyvenimo, kūrybos ir atminimo vietas. Prioritetą siūlytina teikti maršrutams, pasakojantiems Kupiškio krašto moterų, menininkų, rašytojų ir kitų iškilių vietos žmonių istorijas. Maršrutus siūloma plėtoti bendradarbiaujant kultūros įstaigoms, vietos verslams ir kūrybinių industrijų atstovams, kultūrinį turinį pritaikant gastronomijoje (pvz., sudarant galimybę paragauti istorinių asmenybių mėgtų patiekalų), teminėse edukacijose (pvz., Veronikos Šleivytės galerijoje rengti analoginės fotografijos dirbtuves), suvenyruose ar kitose lankytojams skirtose patirtyse.

2. Stiprinti vietos prekės ženklą ir marketingą

- **Prekės ženklo kūrimas:** siūloma sukurti vieningą Kupiškio rajono patyriminių paslaugų prekės ženklą (pvz., "Kupiškis: gamtos ir kultūros sinergija"), kuris apjungtų visus esamus maršrutus ir edukacijas.
- **Tikslinė rinkodara:** siūlytina pereiti nuo bendros Kupiškio lankytinų objektų viešinimo strategijos prie tikslingos konkrečių turizmo produktų ir jų auditorijų rinkodaros. Prioritetą siūloma teikti integruotiems gastronomijos, kultūros, gamtos ir lėtojo turizmo produktams, juos kryptingai pristatant regiono ir užsienio kelionių organizatoriams internetinėse turizmo platformose bei socialiniuose tinkluose.

3. Plėtoti infrastruktūrą ir bendradarbiavimą

- **Tarpsektorinio bendradarbiavimo skatinimas:** sudaryti palankias sąlygas bendradarbiavimui tarp žemės ūkio subjektų, turizmo paslaugų teikėjų ir kultūros sektoriaus (pvz., bendros paraiškos projektams, kooperacija).

- **Infrastruktūros gerinimas:** plėtoti tvarią infrastruktūrą (pvz., dviračių takus, pėsčiųjų maršrutus), kuri sujungtų Kupiškio marias su Adomynės dvaru, Palėvenės vienuolynu ir vietos ūkininkų sodybomis.
- **Dalijimasis NT ištekliais:** nenaudojamas savivaldybės, kultūros įstaigų patalpas ar paveldo objektus suteikti naudotis kultūros srities atstovams, menininkams, kviečiant juos ten įsirengti dirbtuves, organizuoti edukacijas, renginius.

3. STRATEGINĖ AŠIS: Žmogiškasis kapitalas, „Protų sugrąžinimas“ ir tikslinė rinkodara

Problema: Kupiškio rajonas per dešimtmetį prarado 12,94 % gyventojų, visuomenė sensta (65+ m. grupė sudaro 24,4 %), o verslo plėtrą kritiškai stabdo kvalifikuotų darbuotojų trūkumas.

Tikslas: stabilizuoti demografiją, pritraukiant nuotoliniu būdu dirbančius specialistus, jaunas šeimas ir įveiklinant diasporos potencialą.

Rekomenduojami veiksmai:

1. Kupiškio alumnų tinklo įveiklinimas (ambasadorystės aktyvinimas)

- **Kupiškio ekonomikos ambasadorių tinklo aktyvinimas:** siūloma stiprinti jau veikiantį „Globalaus Kupiškio“ ambasadorių tinklą, daugiau dėmesio skiriant jo narių įsitraukimui į Kupiškio ekonominį gyvenimą. Ambasadoriai galėtų padėti užmegzti ryšius su potencialiais investuotojais, Kupiškio verslui atverti naujus kontaktus kituose Lietuvos miestuose ir užsienyje, prisidėti prie specialistų pritraukimo ir aktyviau pristatyti Kupiškio verslo bei investavimo galimybes. Siekiant didinti ambasadorių įsitraukimą, siūloma sukurti jų pripažinimo ir motyvavimo sistemą (pvz., skirti paskatas į Kupiškio rajoną atvedus investuotoją, padėjus vietos verslui užmegzti kontaktus didmiesčiuose arba prisidėjus prie Kupiškio rinkodaros).
- **Kupiškio krašto alumnų mentorystės tinklas:** siūloma sukurti savanorišką mentorystės programą, kuri jungtų iš Kupiškio krašto kilusius, tačiau kitur gyvenančius specialistus su vietos moksleiviais, jaunaisiais kūrėjais ir pradedančiaisiais verslininkais. Mentoriai galėtų konsultuoti dėl profesijos pasirinkimo, studijų, karjeros, verslo idėjų ar įsitvirtinimo konkrečiose profesinėse srityse, dalintis savo patirtimi ir suteikti jaunuoliams kontaktų už rajono ribų. Taip Kupiškio alumnų tinklas būtų panaudojamas ne tik ryšiui su Kupiškiu palaikyti, bet ir konkrečiai naudai vietos jaunimui bei verslui kurti.

2. „Workation Kupiškis“ infrastruktūros ir paslaugų paketų sukūrimas

- **Moderni *Co-working* (bendradarbystės) erdvė:** neužtenka tik kviesti atvykti – nuotoliniam darbui būtina pritaikyta infrastruktūra. Savivaldybė galėtų įveiklinti laisvas, patrauklias patalpas (idealu – su vaizdu į marias arba paveldo objekte), įrengdama modernią erdvę su greitu

internetu, susitikimų kambariais ir ergonomiškomis darbo vietomis. Kol sprendžiama, kokią ilgalaikę paskirtį jam suteikti, tokiam tikslui galėtų būti pritaikytas Hanzos pirklių linų sandėlis – pačiame miesto centre esantis istorinis pastatas, kurį 2026 m. įsigijo Kupiškio rajono savivaldybė.

- **B2B Darbostogų paketai:** kartu su vietos verslu sukurti „Viskas įskaičiuota“ darbostogų paketus didmiesčių įmonėms (pvz., 3 dienų paketas: nakvynė, darbo vieta *co-working* erdvėje, maitinimas ir komandos formavimo pramoga – vandenlentės Kupiškio mariose arba edukacija dvare).

3. „Vieno langelio“ (angl. Soft Landing) paslauga naujakuriams ir grįžtantiems

- **„Vienas langelis“ grįžtantiesiems ir naujakuriams:** stiprinti Savivaldybėje veikiančią konsultacinę pagalbą grįžtantiems, paskirtam kontaktiniam asmeniui suteikiant ne tik informavimo, bet ir koordinavimo funkciją. Jis galėtų padėti naujakuriams susiorientuoti vaikų ugdymo, būsto, darbo, verslo kūrimo galimybių ir kitais su persikėlimu susijusiais klausimais, nukreipdamas juos pas atitinkamus specialistus ar paslaugų teikėjus.
- **Atvykusiesiems skirto informacinio polapio tobulinimas:** papildyti esamą Globalaus Kupiškio interneto svetainės polapį **„**Grįžtantiems” relokacijos gidu, kuriame būtų pateikiama informacija, kokius veiksmus atlikti ir kur kreiptis prieš persikeliant bei jau atvykus į Kupiškio rajoną. Gidą pritaikyti skirtingoms atvykstančiųjų grupėms – grįžtančiai šeimai su vaikais, jaunam žmogui, nuotoliu dirbančiam specialistui ar pradedančiajam verslininkui. Parengti tiek ilgąją, tiek sutrumpintą gido versiją (vienlapį).

4. Rinkodaros kampanija „Pasimatuok Kupiškį“ su žinomais veidais

- **Sėkmės istorijų viešinimas:** socialiniuose tinkluose ir nacionalinėje žiniasklaidoje nuosekliai skelbti istorijas žmonių, kurie jau paliko didmiesčius ir sėkmingai kuria verslą ar augina šeimas Kupiškio rajone. Sėkmingi kitų pavyzdžiai įkvepia.
- **Garsių kraštiečių įtraukimas:** pasitelkti žinomus žmones (menininkus, sportininkus, nuomonės formuotojus, kilusius iš Kupiškio) trumpoms vaizdo kampanijoms, kuriose jie pristatytų Kupiškį kaip ramybės, ekologijos ir aukštos gyvenimo kokybės („Slow Living“) oazę.
- **Savaitgalio „Test-drive“ kampanija:** paskelbti konkursą ar akciją didmiesčių gyventojams – laimėti arba su didele nuolaida įsigyti „Bandomąjį savaitgalį Kupiškyje“, kad jie patys galėtų įsitikinti paslaugų kokybe, atstumų kompaktiškumu ir gamtos grožiu.

4. STRATEGINĖ AŠIS: Bioekonomika, žiedinė ekonomika ir industrinė simbiozė

Problema: Tiesioginių užsienio investicijų (TUI) lygis Kupiškio rajone itin žemas – vos 576 Eur vienam gyventojui (šalies vidurkis – 13 752 Eur). Rajone dominuoja santykinai žemesnės pridėtinės vertės ūkio šakos (grūdų auginimas, medienos apdirbimas, durpių gavyba).

Tikslas: Išnaudoti Kupiškio rajono žemės ūkio bei logistikos potencialą ir pereiti nuo žaliavų eksporto prie aukštesnės pridėtinės vertės produktų kūrimo, veikiant išvien su kitomis Panevėžio regiono savivaldybėmis.

Rekomenduojami veiksmai:

1. Subačiaus eko-pramoninio ir logistinio potencialo įveiklinimas

- **Pramonės ir logistikos vartų įveiklinimas:** Subačiaus seniūnija analizėje išskirta kaip industrinis rajono centras, turintis geležinkelio mazgą. Savivaldybė galėtų čia formuoti specializuotą industrinės simbiozės parką, kuriame įsikuriančios įmonės galėtų keistis ištekliais (pvz., vienos įmonės gamybos atliekos, tokios kaip pjuvenos ar šiluma, taptų žaliava ar energijos šaltiniu kitai įmonei).
- **Pasiruošimas galimai „Rail Baltica“ integracijai:** Panevėžyje numatomas „Rail Baltica“ geležinkelio mazgas ir krovininė infrastruktūra sudaro prielaidas stiprinti Kupiškio rajono integraciją į regiono logistikos grandines. Išnaudojant esamą geležinkelio jungtį ir Subačiaus potencialą, čia galėtų būti vystomas specializuotas krovinių surinkimo / perkrovos terminalas, orientuotas į Kupiškio ir aplinkinių rajonų žemės ūkio produkcijos, medienos bei kitų vietos žaliavų srautus. Toks sprendimas sudarytų sąlygas Kupiškio rajonui atlikti ne konkuruojančią, o papildančią funkciją – surinkti ir nukreipti regiono krovinius į didesnius logistikos taškus.

2. Aukštos pridėtinės vertės bioekonomika žemės ūkyje (Skapiškis ir Alizava)

- **Netradicinių kultūrų ir ekologinių ūkių klasterizacija:** rajone jau veikia 77 ekologiniai ūkiai, taip pat išsiskiria netradicinių kultūrų (smidrų, kreivabūdžių, žolelių, vynuogių) augintojai. Rekomenduojama skatinti šių ūkių kooperaciją kuriant bendrus perdirbimo cechus (pvz., liofilizacijos, eterinių aliejų spaudimo ar biopakuočių gamybos), kad iš Kupiškio išvažiuotų ne žaliava, o brangesnis galutinis produktas.
- **Bandomieji biomasės projektai:** skatinti investicijas į žemės ūkio ir medienos atliekų (biomasės) perdirbimą į bioplastiką, biodujas ar inovatyvias trąšas, taip prisidedant prie žiedinės ekonomikos ciklų uždarymo vietoje.

3. Integracija į Panevėžio regiono vertės grandines (Smart Specialization)

- **Papildyti, o ne konkuruoti:** Kupiškio rajono prioritetas turėtų būti ne konkuruoti su Panevėžiu dėl stambių pramonės investicijų, o išnaudoti savo išteklius ir palankią geografinę padėtį kuriant papildomą vertę Panevėžio pramonės ekosistemai. Kupiškis galėtų stiprinti savo kaip regioninio žemės ūkio žaliavų tiekėjo vaidmenį orientuojantis į Panevėžyje išvystytą maisto ir gėrimų pramonę bei kitus susijusius verslus. Tokia specializacija leistų nedubliuojant pastangų

kurti tarp savivaldybių veikiančias vertės grandines – nuo žaliavų ir jų perdirbimo iki inovatyvių produktų kūrimo.

- **Regioninių pramonės atliekų perdirbimo centras:** bendradarbiaujant su Panevėžio regiono savivaldybėmis, Kupiškyje galėtų atsirasti regioninis antrinių žaliavų (pvz., statybinių atliekų ar plastiko) perdirbimo centras, kuriantis naujus žiedinės ekonomikos produktus visai funkcinei zonai.

4. Trumposios maisto grandinės viešajame sektoriuje

- **Viešųjų pirkimų panaudojimas vietos žemės ūkio rinkai stiprinti:** remiantis analize, 5 iš 10 didžiausių Kupiškio rajono darbdavių yra savivaldybės ar viešojo sektoriaus įstaigos, todėl jų pirkimo galia galėtų būti panaudojama ir vietos ekonomikai stiprinti. Siūloma viešųjų maitinimo įstaigų pirkimuose plačiau taikyti trumpųjų tiekimo grandinių, sezoniškumo, ekologiškumo ir kitus aplinkosaugos kriterijus, sudarant daugiau galimybių juose dalyvauti vietos ūkiams. Taip būtų stiprinamas vietos žemės ūkio sektorius ir mažinamos CO_2 emisijos.

Įgyvendinimo ir stebėsenos planas

Rekomendacija/ Veiksmas	Atsakinga institucija	Preliminarus terminas	Sėkmės rodiklis
Kupiškio atsinaujinimo vizijos koordinavimas ir lyderystė (institucinių pajėgumų stiprinimas investicijoms pritraukti)	Kupiškio r. savivaldybės meras / Savivaldybės administracija	2027 m. I ketvirtis	Veikia patarėjų taryba arba egzistuoja investicijų ir verslo pritraukimo pareigybė.
Marių infrastruktūros įveiklinimo konkursas (VPSP modelio pritaikymas apgyvendinimo ir rekreacijos paslaugoms)	Kupiškio r. savivaldybės administracija (Investicijų skyrius)	2027 m. II ketvirtis	Pasirašyta ilgalaikė sutartis su bent 1 privataus sektoriaus investuotoju.
Camino Lituano kelio jungties suformavimas (Maršruto Svėdasai – Adomynė – Kupiškis – Palėvenė – Biržai integracija)	Kupiškio turizmo informacijos centras, bendradarbiaujant su su Šv. Jokūbo kelio asociacija	2027 m. IV ketvirtis	Oficialiai įtrauktas, paženklintas ir į Camino Lituano tinklą integruotas maršrutas; parengtas informacinis paketas piligrimams.
Šv. Jokūbo kelio regioninės jungties suformavimas (Maršruto Kamajai – Kupiškis – Palėvenė integracija)	Kupiškio turizmo informacijos centras, bendradarbiaujant su Šv. Jokūbo kelio savivaldybių asociacija	2027 m. IV ketvirtis	Oficialiai įteisintas, paženklintas ir į tarptautinį tinklą integruotas maršrutas; parengtas informacinis paketas piligrimams.
„Workation Kupiškis“ bendradarbystės erdvės įrengimas (infrastruktūra „Protų sugrąžinimo“ mechanizmui)	Kupiškio r. savivaldybės administracija / Kupiškio turizmo informacijos centras	2028 m. I ketvirtis	Įrengta 15 nuotolinio darbo vietų
Panevėžio regiono funkcinės zonos potencialo pasitelkimas (industrinės simbiozės Subačiuje ir bioekonomikos projektų inicijavimas)	Kupiškio r. savivaldybės administracija / Panevėžio regiono plėtros taryba	2028 m. III ketvirtis	Parengtas ir patvirtintas bent 1 projektas, apjungiantis Kupiškio ir Panevėžio verslo subjektus žiedinės ekonomikos srityje.

Projekto metu vykdyti susitikimai

Kupiškio rajono savivaldybės atstovai:

Mero patarėja Auksė Čepelė

Finansų ir biudžeto skyriaus vedėja Reda Totorienė

Investicijų ir viešųjų pirkimų skyriaus vedėja Laimutė Venclovaitė

Kultūros ir turizmo skyriaus vyriausieji specialistai Irena Mockuvienė, Vytautas Knizikevičius, Vytis Zavackas

Švietimo ir sporto skyriaus specialistai Jurgita Trifeldienė, Valda Tilienė, Greta Urbonaitė, Oksana Morkvėnienė, Irmina Puipaitė-Blaževičienė

Žemės ūkio ir bendruomenių skyriaus vedėjas Saulius Kareiva ir vyriausioji specialistė Vaida Šlapelienė

Kitų institucijų atstovai:

Kupiškio turizmo informacijos centro turizmo vadybininkai Eimantas Gudonis, Rita Kavaliauskienė

Kupiškio muziejaus direktorius Kostas Malakauskas

Kupiškio Kultūros centro direktorė Malvina Zimblienė, specialistas Paulius Briedis

Kupiškio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos direktorius Algirdas Venckus, bibliotekininkas Minijus Pučėta

Kupiškio miesto VVG ir Kupiškio rajono VVG atstovė Neringa Čemerienė

Iniciatyvinės grupės “Kupiškis 550” vadovė Jolanta Rimkutė

Lietuvos ūkininkų sąjungos Kupiškio skyriaus vadovas Zigmas Aleksandravičius

Ūkininkas Almantas Bartaševičius

Adomynės dvaro atstovė Virginija Pakalniškienė

Palevenės kaimo bendruomenės pirmininkė Laimutė Juknevičienė

Brolių medus atstovas Vilius Jackevičius

Kūrybos ir menų studija “Lizdas” Gintarė Steponavičiūtė

Kupiškio rajono savivaldybės mero visuomeninė konsultantė, Kooperatyvo “Pieno puta" direktorė Jūratė Dovydėnienė

Laikraščio “Kupiškėnų mintys” vadovė Nomeda Simėnienė

Įmonės MB "Terra Infinita" vadovas ir programos “Kurk Lietuvai” alumnas Daumantas Simėnas

Panevėžio plėtros agentūros vadovė ir programos “Kurk Lietuvai” alumnė Monika Miniotaitė

Programos “Kurk Lietuvai” projektų vadovė Monika Černiauskaitė

LTG Link ir LTG infra atstovai Ernestas Repšys, Vitalija Švenčionytė

Inovacijų agentūros Regioninės verslo transformacijos skyriaus vadovė Indrė Gendroliūtė-Gerulienė

Camino Lituano bendrajkūrėjas Marius Minkevičius

Jolanta Blažaitė iš World Bank CuRI projekto

Šaltiniai:

Projekto metu atliktas analizes, kuriomis remtasi rengiant šiame dokumente pateiktas rekomendacijas, galima rasti „Kurk Lietuvai“ interneto svetainėje, projekto „Kupiškio atsinaujinimas – strateginės krypties kūrimas“ polapyje.